

Kneštvo, kraljevstvo,
shvaćanje vlasti

Karolinško carstvo

Do 800. g. = Karolinško kraljevstvo

800. g. = Karolinško carstvo

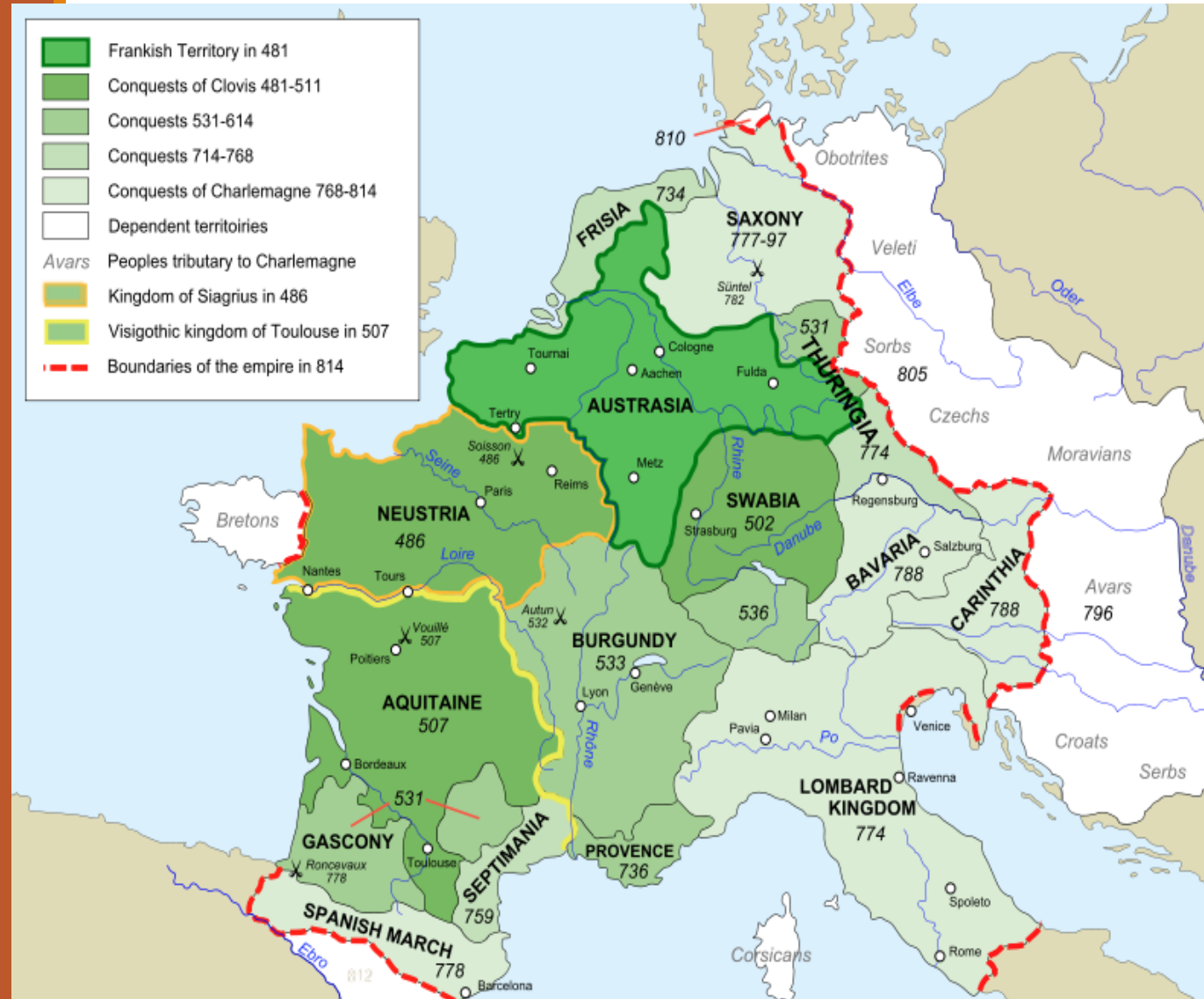
To je država izvorno germanskog naroda
Franaka

Širenje: obuhvaća područje današnje
Francuske, Njemačke, dijelova Italije i središnje
Europe

Teritorij
Franačkog
kraljevstva (od
800. carstva)

za vrijeme
Karla Velikog

Ahenski mir

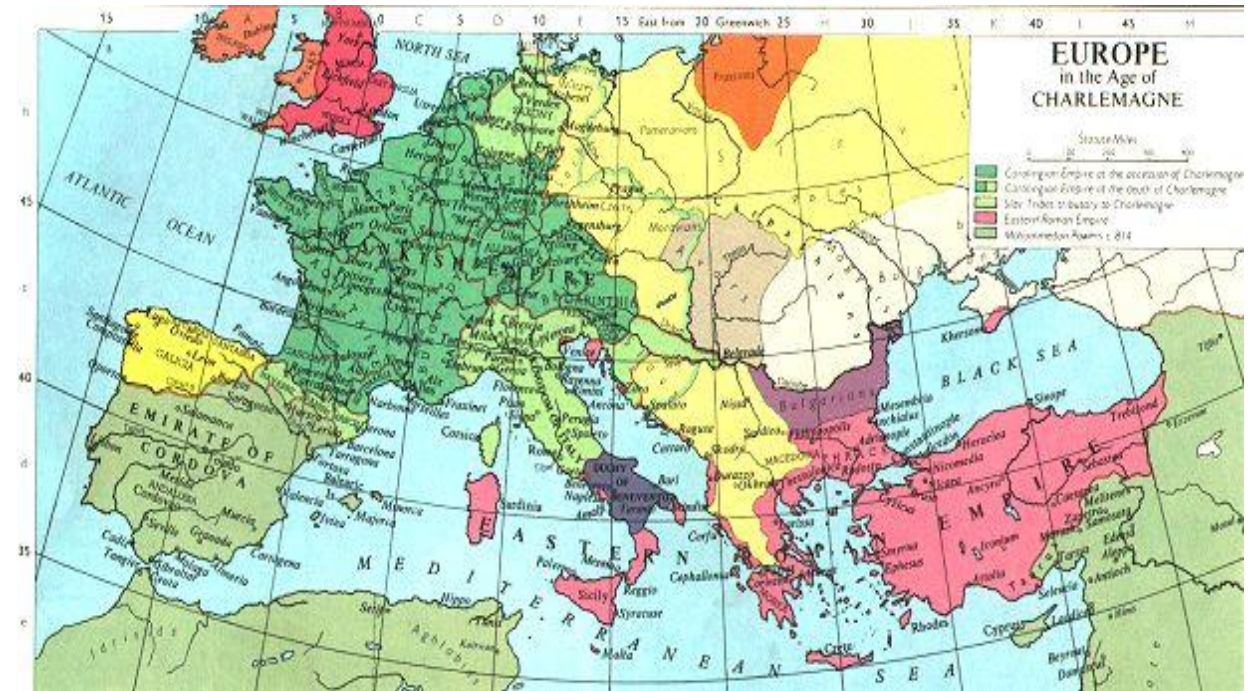
812. Mir između Bizanta i Karolinškog carstva

Bizantu pripada

- Dalmatinski otoci i gradovi

Vlast Karolinškog carstva

- Dalmatinsko zaleđe

10. st. – opći pregled

Tomislav otprilike 910. – 928.

prvi poznati kralj Hrvatske (rex Croatorum)

jača hrvatsku vlast u Dalmaciji i zaleđu

Trpimir II. (oko 928.–935.)

Vjerojatno sin kralja Tomislava ili bliski rođak dinastije Trpimirovića

Vladavina obilježena unutarnjom stabilnošću, ali nema puno sačuvanih detalja.

Očuvani izvori spominju ga u kontekstu crkvenih i administrativnih poslova

Krešimir I. (oko 935.–945.)

Sin Trpimira II.

Stabilnost i jačanje centralne vlasti

Vjerojatno imao dobre odnose s Papom i Bizantom, kao i s okolnim slavenskim i germanskim državama.

Razvoj pomorstva i trgovine na Jadranu

Miroslav (oko 945.–949.)

sin kralja Trpimira II.

Sukobi s plemstvom

Jača utjecaj u Dalmaciji

Mihajlo Krešimir II. (949.–969.)

Sin Krešimira I.

Vladao je stabilno, jačajući vlast kraljevske vlasti

Jačanje centralizacije i diplomatski kontakti s Bizantom i Papom

Stjepan Držislav (969.–997.)

Prvi kralj koji je službeno nosio titulu “kralj Hrvatske” (rex Croatorum).

Jačao je kontrolu nad primorskim gradovima i jadranskim otocima

Poznat po savezništvu s Bizantom i sukobu s Ugarskom i Svetim Rimskim Carstvom

Što je vlast?

Što znači biti kralj?

Bitni preduvjeti

- prihvaćenost od strane političke i crkvene elite

Što znači biti knez?

- odgovarajuća legitimacija (dinastička, božanska, crkvena, politička – elite)

Kako se u hrvatskoj odvija prijelaz iz kneštva u kraljevstvo?

- teritorij, koji se u ranom srednjem vijeku smatra osobnim vlasništvom kralja

Gdje i nad kime vlada knez/kralj?

Tomislav

Papa Ivan X.

- Uputio pismo 925. **kralju Tomislavu**
- Potvrda transformacije hrvatskoga kneštva u kraljevstvo
- potvrda da postoji percepcija i legitimacija njegove kraljevske vlasti
- ne postoji politička sila iznad kralja
- uskoro (crkveni sabori 925. i 928.) dolazi do integracije crkvenog teritorija Hrvatske i Dalmacije

Pismo pape Ivana X.

- Upozorava Tomislava na potrebu da se održi i razvije *litterarum studia* (književnost na latinskom jeziku)
- Odnosno da se svećenstvo u njegovoj kraljevini obrazuje u latinskom jeziku i da se širi latinska pismenost
- Daljnje pristajanje uz Zapad hrvatskoga kraljevstva

Crkveni sabori

Početak 10. stoljeća u Splitu održana dva crkvena sabora: 925. i 928.

- 1) Rješavano pitanje crkvene jurisdikcije i prvenstva među hrvatsko-dalmatinskim biskupima
- 2) Papa preko svojih poslanika nastojao ograničiti slavensko bogoslužje i provesti reforme svećenstva

Sabor 925.

Splitski nadbiskup Ivan postaje primas (nadređeni nadbiskup) u Hrvatskoj i Dalmaciji

Argument

- Pozivanje na tradiciju Salone

- Splitska crkva ima izravan kontinuitet od Salonitanske koja je obuhvaćala čitavo navedeno područje
- Kao metropolit splitski nadbiskup mora imati i odgovarajući teritorij
- Nezadovoljstvo ninskoga biskupa Grgura, čija biskupija obuhvaća kneževski teritorij

I. zaključak kaže da *crkva i grad gdje počivaju svete moći sv. Dujma, koji je poslan od sv. Petra u Solin, ima prvenstvo nad svim crkvama ove pokrajine i da je po zakonu ide naslov metropolita nad svim biskupijama*

III. zaključak se bavi pitanjem granica pojedinih biskupija, tj. *svaki biskup neka stoji u granicama njemu određenim i neka pod nijedan način ne zadire u granice tuđe biskupije*

Predodžba da je sv. Dujam prvi biskup u Saloni bio neposredni učenik apostola Petra bila je jako uporište splitskoj crkvi da za sebe traži prvenstvo među dalmatinskim crkvama i naspram hrvatske crkve

U XII. zaključku navodi se da *ako hrvatski kralj i velikaši žele podrći svome biskupu sve biskupe koji se nalaze u granicama naše metropolije, nijedan od nas po cijeloj njihovoj zemlji neće ni krstiti, niti crkve i svećenike posvećivati*

Sabor 928.

Nakon pritužbe ninskoga biskupa papi

Zaključci

- *da crkva sv. Dujma zadrži primat, kako ga je imala u prošlosti, i da po zakonu sve poslove obavlja u granicama svoje biskupije*
- *zatim da svaka crkva ili grad, koji je biskupskom čašću predviđen, tu stolicu zadrži i da stane u granicama*

Odluka sabora glede Ninske biskupije glasila je:

1) Ukidanje biskupije

2) Ninskom biskupu se daje mogućnost preuzeti druge biskupije (skradinsku, sisačku ili duvanjsku)

- *Znade se da ninska biskupija nije imala u staro doba biskupa, već arhiprezbitera pod vlašću biskupovom*
- *Radi toga imade se ninski biskup zakonito namjestiti na kojugod od onih Crkava, za koje se zna, da su u prošašnja vremena imale biskupe, i to ili na skradinsku, ili sisačku, ili pak duvanjsku, budući da su zaista sve napućene i Božjom pomoću obiluje svećenstvom i pukom*
- *No ako hlepi za ogromnim teretom biskupske službe i nije mu dosta jedna biskupija, neka preuzme tešku službu u sve tri ove biskupije sebi i njima na propast, jer neće ni puk prema odredbama otaca moći od njega savršeno primati milosti, koju podjeljuje biskupska služba, niti će on sam moći potpuno vršiti svoju dužnost, budući da ih je teško obilaziti radi velike prostranosti*

Politička važnost

1) Crkvena integracija Dalmacije i hrvatskog kneštva

- Tomislav kao kralj prisutan na saborima

2) Dalmacija dio hrvatskog kraljevstva

3) Čvrsto pristajanje uz latinsku i zapadnu Crkvu

4) Iskorjenjivanje istočnih i bizantskih utjecaja

Tomislav: Obilježja sumarno

Muncimir (892.-910.)

- Tomislavov otac
- saziva vijeće župana i dvorskih dostojanstvenika
- razvoj administracije na dvoru
- počinje spor biskupa oko prvenstva

Tomislav (910.-928.)

- papa ga naziva rex (kralj)
- opasnost od Bugara i Mađara – uspješno raovanje
- Crkveni sabori 925. i 928.
- jači integracijski procesi: Dalmacija i Hrvatska
- spriječeno širenje slavenskog bogoslužja
- jačanje latinske kulture
- ukidanje ninske biskupije

10. stoljeće – hrvatsko kraljevstvo

Fragmenti natpisa kraljice
Jelene 976.

Rekonstrukcija natpisa kraljice Jelene

† T]umulo quiescit Helena famosa
quae fuit ux[o]r Mihaeli reg(i) materq(ue) Stefani r[egis],
ea que] mo[rt]ua ru[bori r]enuit regni VIII idus m(ensis) oct[o]
bris in pac]e hic or[dinata f]uit an(no) ab incarna[tio-
ne D(omi)ni DCCCCLXXVI i[nd. IV] cicl[o] l(una) V ep(acta) XVII cic-
lo sol(ari) V lun(a) V [concurrente VI. Istaq[ue v]ivens fu-
[nere] regn[i i]ct[a] mater fit pupillor(um) tutor[q(e)] viduar(um).
Icque aspici[n]s, vir, anime dic: miserere Deus.¹³⁷⁸

U grobu počiva Jelena, glasovita, koja je bila **žena kralja Mihajla** i majka **kralja Stjepana**, ona koja je smrću prezrela kraljevski grimiz osmih ida mjeseca listopada i ovdje u miru pokopana godine od Gospodnjeg utjelovljenja 976., indikcije četvrte, petoga mjesečeva ciklusa, sedamnaeste epakte, petoga sunčeva ciklusa, petoga mjesečeva, šestih konkurenti. To je ona koja je za života kosnuta smrću u kraljevskom domu, postala majkom sirotih i zaštitnicom udovica. Ovamo pogledaj, čovječe, i reci: “Bože, smiluj se duši”.

Važnost natpisa (976. 8. listopada)

Nađen u Solinu 1898., kod rijeke Jadro, u ulomcima

Na mjestu gdje se nalazila crkva sv. Stjepana koju je dala sagraditi upravo kraljica Jelena

Ta crkva je bila mauzolej (ukopna crkva) hrvatskih kraljeva

Kraljevi se pokapali u predvorju crkve

Važnost

- Kult kralja i dinastije
- Kralj je smrtno tjelesno, ali besmrtno duhovno jer se razvija posebno štovanje

Važnost natpisa

Kultura latinske pismenosti na hrvatskom dvoru u drugoj polovici 10. stoljeća

Iznimna preciznost u datiranju – ukazuje na vezu s benediktincima

Hrvatski dvor gradi latinsku kulturu kroz **kontakt s benediktincima**

Benediktinci nastanjeni u blizini crkve sv. Stjepana kod Solina

Nastavlja se kontinuitet benediktinske kulture

- * Od sredine 9. stoljeća knez Trpimir dovodi ih u samostan u Rižinicima

Stjepan Držislav

Stjepan I. Držislav (969–oko 995)

- hrvatski kralj iz dinastije Trpimirovića
- sin kralja Mihajla Krešimira II. i kraljice Jelene

Kontekst

Vladao je u vremenu političkih promjena na Balkanu – jačanja Samuilova Carstva i borbi Bizanta za opstanak.

- Samuilo, vladar obnovljenog Bugarskog Carstva (990.), proširio je vlast do hrvatskih granica i ugrozio Bizant
- Držislav se odlučio za savez s Bizantom, pod carem Bazilijem II. (976–1025), umjesto sukoba sa Samuilom

Odnos s Bizantom

- Za vjernost Bizantu, Bazilije II. ga imenuje kraljem Dalmacije i Hrvatske
- Bizant mu šalje kraljevske znakove i naslove eparha i patricija

Tumačenje

- Jedni vide stvarno proširenje hrvatske vlasti, a drugi samo počasne bizantske titule

Stjepan Držislav

- Na Kapitulu kod Knina pronađeni su natpisi s imenima Držislava i njegova sina Svetoslava Suronje, što upućuje na njihovu suvladu i kraljevsku baziliku sv. Bartula
- Natpis spominje Svetoslava kao „dux“ (nasljednika), a Držislava kao „dux magnus“ (velikog kneza / kralja)
- U skladu s bizantskom titulaturom i potvrđuje bliske kontakte s Bizantom

Stjepan Držislav

Odnos s Venecijom

- Hrvatska i Bizant saveznici protiv Venecije, koja je plaćala danak za slobodnu plovidbu Jadranom
- Venecija 996. otkazuje danak Hrvatskoj, iskoristivši Držislavljevu smrt i pokreće napad na hrvatski otok Vis

Jačanje banske vlasti

- Vojni i politički suvladari; poznati su ban Pribina i ban Godemir

Kriza

- Točna godina smrti nije poznata (oko 995.–997.)
- Slijede dinastičke borbe među sinovima – Svetoslavom, Krešimirom i Gojislavom